

УДК 911.2:551.4

**РЕКРЕАЦІЙНЕ ВИКОРИСТАННЯ СТАВКІВ БАСЕЙНУ Р. ВЕРЕЩИЦІ
У МЕЖАХ РОЗТОЧЧЯ****Г. Савка***Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Дорошенка, 41, м. Львів, 79000, Україна*

Розглянуто головні етапи господарського використання ставків басейну р. Верещиці у межах Розточчя. Оцінено особливості прибережних та аквально-ландшафтних комплексів та їхньої придатності до різних видів рекреаційних занять.

Ключові слова: рекреаційний потенціал, рекреаційні заняття, ландшафт.

Завдяки поєднанню мальовничих горбогірних і рівнинних долинних ландшафтів, наявності великої кількості атракційних об'єктів та легкій транспортній доступності басейн верхів'я р. Верещиці має значний рекреаційний потенціал. Найпопулярнішим та масовим є відпочинок на берегах і акваторіях ставків, розташованих у долині річки та її приток.

Ведення ставкового господарства та рекреаційне освоєння ставків у межах Розточчя розпочалося ще у XV ст. Найдавнішим є Янівський став. Він закладений 1407 р. У 1683 р. площа Янівського ставу становила 642 морги (360 га). В цей час у ньому були щуки, лини, окуні, карасі та ін. За даними 1765 року спуст Янівського ставу один раз за чотири роки давав міській скарбниці 22 554 зол. [2].

Наприкінці XIX ст. долини Верещиці та її приток були заболочені та майже повністю заліснені. Повноводна в цей час річка, яка меандрувала, з'єднувала між собою Майданський, Малюшевський та Янівський стави. Ці ставки зазначені на карті Австрійського військово-географічного інституту (1877).

Про значний рекреаційний потенціал Янівського ставу вже тоді свідчить той факт, що 1886 р. тут організовано один з перших у Галичині відпочинкових центрів, а до 1939 р. діяли пляжі і байдарочний туристичний маршрут по р. Верещиці до с. Лелехівки [5].

Кількість ставків практично не змінювалась до середини 50-х років XX ст. Ставки використовували, головню, з водорегулювальною метою, для обслуговування деревообробних підприємств у Янові та Лелехівці, а також для рибальства і відпочинку.

З кінця 40–середини 60-х років напрям господарського використання долини Верещиці кардинально змінився. З ліквідацією тартаку в Лелехівці і переведенням на електроенергію деревообробного підприємства в Івано-Франковому Лелехівський і Янівський стави перестали відігравати водорегулювальну роль, а Майданський став підпав під патронат військового полігону. В цей же час з метою промислового розведення риби споруджено каскад нових ставків, випрямлено русло Верещиці, прокладено магістральні й обвідні канали, реконструйовано старі стави.

Водно-меліоративні роботи тривали до середини 80-х років, унаслідок чого осушено болота, споруджено низку нових каналів, укрупнено стави.

У 2003 р. Яворівським національним природним парком на східних околицях с. Верещиця споруджено два ставки. Станом на 2005 р. у горбогірній частині річки є 56 руслових ставків, обнесених дамбами. Їхня площа – близько 6 000 га.

Басейн Верещиці та її приток у межах Розточчя охоплює чотири ландшафти: Верхньоверещицький, Дубровицький, Янівський та Домажирський [3]. Залежно від розташування в тому чи іншому ландшафті берегові та аквальні комплекси ставків мають індивідуальні особливості.

Витоки річки розміщені у *Верхньоверещицькому ландшафті*, який має вирівняну, слабкорозчленовану поверхню з висотами 300–330 м, утворену перевідкладеними і корінними пісками, супісками та суглинками, іноді з виходами корінних порід. У межах ландшафту на притоці–витоку Верещиці Рудачці є Малюшевський став, який споруджений, вірогідно, у XVIII ст. До створення у 40–50-х роках військового полігону Прикарпатського військового округу на східних околицях ставка були села Стельмахи, Березняки, Пустельники. Сьогодні північно-східні околиці ставу девастровані внаслідок військових навчань. Заліснені південно-західні околиці належать до Яворівського національного природного парку. З огляду на обмежений доступ Малюшевський став у рекреаційних цілях не використовують.

Каскад ставків від Майданського до Янівського ставів розташований у *Янівському ландшафті*. Він складається приблизно із 40 ставків загальною довжиною 17 км. Середня глибина ставків 0,5–1,8 м. Ставки займають широку долину (500–750 м), складену делювіально-алювіальними й озерними відкладами під лучною, лучно-болотною та чагарниковою рослинністю. По обидва боки вздовж долини Верещиці простягаються ерозійні останці та структурні плато із буковими, сосново-буковими та дубово-сосново-буковими лісами. Їхні абсолютні висоти 360–395 м. Навколишні території є складовими Природного заповідника “Розточчя” та Яворівського національного природного парку.

Більшість цих ставків використовують для промислового вирощування риби та перебувають у незадовільному стані. Рекреаційне призначення мають лише Майданський, Лелехівський та ставки Яворівського НПП. Найперспективніший Янівський став, який є найбільшим на Українському Розточчі (площа 193 га). Його глибина – 3–4 м, довжина берегової лінії – 4,3 км, проте лише 0,7 км його південно-західного узбережжя використовують для відпочинку, зокрема під стихійні пляжі.

Біля ставків розташовані такі рекреаційні заклади: база відпочинку Львівського військового деревообробного комбінату (с. Лелехівка, урочище Чорні озера); військовий профілакторій-санаторій льотчиків (с. Верещиця, урочище Старий Табір); ТвМР західного регіону України – господарство “Майдан”. В урочищі Верещиця Природного заповідника “Розточчя” розташована база “Туцулка”.

Організованою рекреацією із використанням ресурсів ставків займається також Яворівський НПП. У східних околицях сіл Верещиця та Лелехівка функціонують зони стаціонарної рекреації парку, де встановлено дерев’яні колиби, місця для розведення вогнища, лісові меблі. У сосновому, сосново-буковому та буковому масиві східних околиць с. Верещиця облаштовано еколого-пізнавальну стежку „Верещиця”, а на берегах Лелехівського ставу – „Стежку Івана Франка” та „Лелехівка”.

У лісових масивах мисливських господарств ДМГ „Яворівське”, ВМТ ЗРУ господарство „Майдан”, ФСТ „Динамо” господарство „Янів” поширеним є полювання

на козулю, кабана, зайця-русака, лисицю. У прибережних чагарниках та очереті водиться багато видів пернатої дичини: сіра куріпка, тетеруки, качки, лиска, кулик, голуби та ін.

У долині Ставчанки – лівої притоки Верещиці – на північ від с. Ставки є шість ставків рекреаційного призначення. Їхня площа – 18,3 га, максимальна глибина – 2,2 м, середня – 1,8 м. Східні береги ставків являють собою крутий схил південно-західної експозиції г. Середній горб. Це піщане пасмо висотою 395 м під сосновими лісами. Західні береги пологі, зайняті лучною та лучно-болотною рослинністю. Біля ставків розташовано п'ять баз відпочинку. Найпопулярнішими видами відпочинку є купання та спортивне рибальство.

У басейні р. Верещиці у межах *Домажирського* та *Дубровицького* ландшафтних ставків рекреаційного призначення немає.

Отже, прибережні та аквально-квальноні комплекси Верещицьких ставків у межах Розточчя придатні для таких видів літніх рекреаційних занять: купання, спортивного рибальства, піших прогулянок по берегах і лісових масивах, збирання грибів та ягід. Перспективними є катання на човнах та водних мотоциклах. Взимку ставки можна використовувати для ковзанярства та лижних прогулянок.

Обмежувальними чинниками для розвитку рекреаційного господарства є інтенсивне риборозведення, що впливає на якість води. Кількість облаштованих для відпочинку місць недостатня, береги-дамби надмірно захарашені чагарниками. Треба зазначити, що лише на ставках Яворівського НПП в с. Верещиця є спеціально облаштовані місця для купання дорослих та дітей. На всіх інших ставках купатися заборонено.

Сьогодні рекреація є самоорганізованою і спонтанною, що негативно впливає на екологічний стан прибережних та аквально-квальноних ландшафтних комплексів. Залучення ставків, зокрема Янівського, до охоронної зони ПЗ „Розточчя” [5] та створення Янівської рекреаційної зони як складової частини Міжнародного біосферного резервату “Розточчя” [5, 6] сприятиме регулюванню рекреаційної діяльності в басейні р. Верещиці та на Розточчі в цілому.

-
1. Брусак В.П., Ковальчук І.П. Динаміка гідрографічної сітки в межах заповідника „Розточчя” та на прилеглий території протягом ХХ ст. // Природничі дослідження на Розточчі: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: Вид-во УкрДЛТУ, 1995. – С. 40–51.
 2. Лаба В. Історія містечка Янів від найдавніших часів до 1939 року (та штрихи до історії села Лелехівка). – Львів, 2000.
 3. Муха Б.П. Ландшафтна карта Розточчя масштабу 1:100000 // Розточанський збір. – 2000. – Львів, 2001. – С. 128–137.
 4. Муха Б.П. Ландшафтна структура Українського Розточчя // Проблеми і перспективи розвитку природоохоронних об'єктів на Розточчі: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2000. – С. 156–165.
 5. Савка Г. Ландшафтні особливості охоронної зони ПЗ “Розточчя” // Фіз. географія та геоморфологія. – 2005. – Вип. 48. – С. 239–245.
 6. Стойко С., Мельник А., Шушняк В. та ін. Українська частина проектного польсько-українського біосферного резервату “Розточчя” та її репрезентативне ландшафтно-екологічне значення // Біосферний резерват як модель сталого розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Львів, 2003. – С. 16–31.

**THE RECREATIONAL USAGE OF THE PONDS OF VERESHCHYCIA RIVER BASIN
IN THE AREA OF ROZTOTCHYA**

H. Savka

*Ivan Franko National University of Lviv,
Doroshenko Str., 41, UA – 79 000 Lviv, Ukraine*

The main stages of economic usage of Vereshchycia river basin in the area of Roztotchya are regarded. The specific features of coastal and aquatic landscapes and their attitude for the different kinds of recreational activity are assessed.

Key words: recreational potential, recreational activity, landscape.

Стаття надійшла до редколегії 07.10.2005

Прийнята до друку 14.10.2005